2026/817

17.11.2026

KOMMISSIONENS DELEGERADE FÖRORDNING (EU) 2026/817

av den 10 september 2026

om fastställande av bestämmelser avseende förfarandet för tillfälligt tillbakadragande av förmånsordningar och antagande av allmänna skyddsåtgärder enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2026/1395 om tillämpning av ett allmänt system för tullförmåner och om upphävande av förordning (EU) nr 978/2012

EUROPEISKA KOMMISSIONEN HAR ANTAGIT DENNA FÖRORDNING

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,

med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2026/1395 av den 17 juni 2026 om tillämpning av ett allmänt system för tullförmåner och om upphävande av förordning (EU) nr 978/2012 ([1]) (*GSP-förordningen*), särskilt artiklarna 15.13, 23.16 och 26.4, och

av följande skäl:

(1) För att säkerställa transparens och förutsägbarhet i förfarandena för tillfälligt tillbakadragande av förmånsordningar enligt artiklarna 15, 16, 22, 23 och 24 i GSP-förordningen och för antagande av allmänna skyddsåtgärder enligt kapitel VII avsnitt I i den förordningen har kommissionen av Europaparlamentet och rådet getts befogenhet att anta delegerade akter för att fastställa bestämmelser, i synnerhet med avseende på tidsfrister, parternas rättigheter, konfidentialitet och översyn av antagna åtgärder samt, när det gäller artikel 26.4, även med avseende på utlämnande av uppgifter, kontroller och besök.

(2) Mot bakgrund av artikel 44 i GSP-förordningen är det lämpligt att kommissionen håller Europaparlamentet och rådet vederbörligen underrättade om viktiga steg i förfarandet för genomförandet av GSP-förordningen, t.ex. när ett förfarande för tillfälligt tillbakadragande eller en undersökning avseende skyddsåtgärder inleds, eller när kommissionen, i samband med allvarliga och systematiska brister kopplade till den internationella skyldigheten att återta ett förmånslands egna medborgare, beslutar att tillfälligt dra tillbaka förmånsordningen.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

BESTÄMMELSER AVSEENDE FÖRFARANDET FÖR TILLFÄLLIGT TILLBAKADRAGANDE AV FÖRMONSORDNINGAR

Artikel 1

Granskning av information

1. Kommissionen ska inhämta och bedöma alla uppgifter som den anser vara nödvändiga, i enlighet med de relevanta bestämmelserna i GSP-förordningen. Det utökade engagemang som avses i artikel 20, 21 och 22 i GSP-förordningen ska i tillämpliga fall också beaktas. Kommissionen ska bedöma alla relevanta uppgifter, också från det civila samhället, när den drar sina slutsatser.

2. Kommissionen ska ange en rimlig tidsfrist inom vilken tredje parter skriftligen kan lämna sina synpunkter genom att skicka de relevanta uppgifterna till kommissionen. Denna tidsfrist ska anges i det tillkännagivande om att ett förfarande för tillfälligt tillbakadragande har inletts som anges i artikel 23.4 i GSP-förordningen. Kommissionen ska ta hänsyn till de synpunkter som lämnats av tredje parter om de är tillräckligt underbyggda.

3. Om kommissionen finner att det berörda förmånslandet eller en eventuell tredje part som har gett sig till känna i enlighet med punkt 2 har lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter, ska den inte beakta dessa uppgifter.

([1]) EUT L, 2026/1395, 22.6.2026, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2026/1395/oj.

Artikel 2

Akt

1. När kommissionen har inlett förfarandet för tillfälligt tillbakadragande av förmånsordningen ska den upprätta en akt. En akt ska innehålla de handlingar som har betydelse för att dra slutsatser, däribland uppgifter från det berörda förmånslandet, information som lämnats av tredje parter som har gett sig till känna i enlighet med artikel 1.2 samt alla andra relevanta uppgifter som kommissionen har inhämtat, inbegripet bevisning som lämnats in genom ett klagomål.

2. Förmånslandet och de tredje parter som har lämnat tillräckligt underbyggda uppgifter i enlighet med artikel 1.2 har rätt att få tillgång till akten på skriftlig begäran. De får ta del av alla uppgifter i akten utom interna handlingar som upprättats av unionens institutioner eller medlemsstaternas myndigheter och med vederbörlig hänsyn till konfidentialitetskraven i artikel 47 i GSP-förordningen

3. Innehållet i akten ska uppfylla bestämmelserna om konfidentiell behandling i artikel 47 i GSP-förordningen.

Artikel 3

Skyldighet att samarbeta för förmånsländer inom GSP+

1. När kommissionen inleder förfarandet för tillfälligt tillbakadragande av förmånsordningen enligt den särskilda stimulansordningen för hållbar utveckling och gott styre (*GSP+*), i enlighet med artikel 15 i GSP-förordningen, ska det berörda förmånslandet inom GSP+ lämna in alla nödvändiga uppgifter för att visa att det fullgjort de skyldigheter som följer av dess bindande åtaganden inom en period som anges i kommissionens tillkännagivande om att ett förfarande för tillfälligt tillbakadragande har inletts.

2. Brist på samarbete från det berörda förmånslandet inom GSP+ får inte hindra rätten till tillgång till akten.

3. Om det berörda förmånslandet inom GSP+ vägrar att samarbeta eller underlåter att lämna nödvändiga uppgifter inom utsatt tid eller lägger väsentliga hinder i vägen för förfarandet, kan kommissionen dra positiva eller negativa slutsatser på grundval av tillgängliga uppgifter.

Artikel 4

Möjlighet att bli hörd

1. Det berörda förmånslandet och de tredje parter som har lämnat tillräckligt underbyggda uppgifter i enlighet med artikel 1.2 har rätt att höras av kommissionen.

2. De ska lämna en skriftlig begäran med skälen för att höra dem muntligen. En sådan begäran ska ha inkommit till kommissionen senast en månad efter dagen då förfarandet för tillfälligt tillbakadragande inleddes.

Artikel 5

Involvering av förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden

1. Det berörda förmånslandet och de tredje parter som har lämnat tillräckligt underbyggda uppgifter i enlighet med artikel 1.2 får även begära att förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden ingriper. Förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden ska behandla frågor som rör tillgång till akten, tvister rörande handlingars sekretess, ansökningar om förlängning av tidsfrister och ansökningar om att bli hörd.

2. Tredje parter som har lämnat tillräckligt underbyggda uppgifter i enlighet med artikel 1.2 får begära att förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden ingriper för att kontrollera huruvida deras synpunkter har beaktats av kommissionen. Denna skriftliga begäran ska lämnas in senast tio dagar efter utgången av den tid som fastställts för lämnande av synpunkter.

3. Om det berörda förmånslandet eller tredje parter som har lämnat tillräckligt underbyggda uppgifter i enlighet med artikel 1.2 håller muntliga överläggningar med förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden, ska de berörda kommissionsavdelningarna delta i dem.

Artikel 6

Utlämnande av uppgifter i förfaranden enligt artikel 15 i GSP-förordningen

1. Kommissionen ska till det berörda förmånslandet inom GSP+ lämna ut uppgifter om de viktigaste omständigheter och överväganden på grundval av vilka kommissionen avser att fatta beslut enligt artikel 15.8 och 15.9 i GSP-förordningen.

2. Uppgifterna ska lämnas ut skriftligen, med vederbörlig hänsyn till skyddet av konfidentiella uppgifter i enlighet med artikel 47 i GSP-förordningen. De ska innehålla kommissionens slutsatser och ska återspegla dess preliminära avsikt att avsluta förfarandet för tillfälligt tillbakadragande eller att tillfälligt dra tillbaka förmånsordningen.

3. Uppgifterna ska lämnas ut så snart som möjligt och normalt senast 45 dagar innan kommissionen fattar ett slutgiltigt beslut om eventuella förslag till slutliga åtgärder. Om kommissionen vid den tidpunkten inte kan utlämna uppgifter om vissa omständigheter eller överväganden, ska dessa utlämnas så snart som möjligt.

4. Utlämnandet av uppgifter ska inte inverka på något beslut som därefter kan komma att fattas. Om ett senare beslut fattas på grundval av andra omständigheter och överväganden, ska uppgifter om dessa utlämnas så snart som möjligt.

5. Inlagor som lämnas efter ett utlämnande av uppgifter ska endast beaktas om de inkommer inom en tidsfrist som i varje enskilt fall fastställs av kommissionen och som ska uppgå till minst 14 dagar från och med utlämnandet av uppgifter, med beaktande av hur brådskande ärendet är.

Artikel 7

Översyn

1. Om en förmånsordning tillfälligt dragits tillbaka för ett förmånsland, helt eller delvis, får det berörda förmånslandet lämna en skriftlig ansökan om återinförande av förmånsordningen om det anser att de skäl som låg till grund för det tillfälliga tillbakadragandet inte längre föreligger.

2. Kommissionen får se över behovet av ett tillfälligt tillbakadragande av förmåner närhelst den anser att villkoren för ett sådant tillbakadragande inte längre är uppfyllda eller har ändrats och får anpassa omfattningen av åtgärderna för tillbakadragande i enlighet med artikel 24 i GSP-förordningen.

3. Bestämmelserna i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla översyner av tillfälligt tillbakadragande av förmånsordningen.

KAPITEL II

BESTÄMMELSER AVSEENDE FÖRFARANDET FÖR ANTAGANDE AV ALLMÄNNA SKYDDSÅTGÄRDER

Artikel 8

Inledande av utredningar på begäran

1. En ansökan om att inleda en undersökning avseende skyddsåtgärder i enlighet med artikel 28.2 i GSP-förordningen ska lämnas in i skriftlig form, i en konfidentiell och en icke-konfidentiell version. Ansökan ska innehålla sådana uppgifter som rimligen är tillgängliga för den ansökande parten vad gäller följande:

a) De klagande unionsproducenternas identitet och en beskrivning av volymen och värdet av deras tillverkning i unionen av den likadana produkten eller direkt konkurrerande produkten. Om en skriftlig ansökan har lämnats på deras vägnar ska ansökan innehålla identitetsuppgifter om de unionsproducenter för vilkas räkning ansökan lämnats in. Ansökan ska också innehålla en förteckning över andra kända producenter (eller intresseorganisationer för unionsproducenter av den likadana produkten eller direkt konkurrerande produkten) i unionen som inte är klagande, och en beskrivning av volymen och värdet av deras tillverkning i unionen.

b) En fullständig beskrivning av den likadana produkten eller den direkt konkurrerande produkten, det berörda förmånslandets namn, varje känd exportörs eller utländsk producents identitet samt en förteckning över kända importörer till unionen av produkten i fråga.

c) Uppgifter om nivån och utvecklingen av volymer och priser för importen av den likadana produkten eller direkt konkurrerande produkten med ursprung i det berörda förmånslandet. I dessa uppgifter ska en åtskillnad göras mellan förmånsimport enligt GSP-förordningen, annan förmånsimport och import som inte åtnjuter förmåner.

d) Uppgifter om situationen för de klagande unionsproducenterna, på grundval av de faktorer som anges i artikel 27 i GSP-förordningen.

e) Uppgifter om vilka effekter den import som beskrivs i led c har haft på de klagande unionsproducenterna, med vederbörlig hänsyn till andra faktorer som påverkar unionsproducenternas situation.

2. Ansökan och bifogade handlingar ska lämnas in till kommissionen i elektroniskt format.

Ansökan ska anses ha getts in den första arbetsdagen efter det att kommissionen utfärdat ett mottagningsbevis.

Kommissionen ska sända medlemsstaterna en kopia av ansökan efter det att den har mottagits.

3. Om ett beslut inte redan har fattats om att en undersökning ska inledas, ska myndigheterna undvika att offentliggöra ansökan om att inleda en undersökning. Om en korrekt dokumenterad ansökan tas emot innan en undersökning inleds, ska dock det berörda exportlandets regering underrättas.

4. Ansökan får tas tillbaka innan undersökningen har inletts och ska då inte anses ha getts in.

Artikel 9

Inledande av undersökning på eget initiativ

Kommissionen kan inleda en undersökning utan någon begäran på grundval av tillräcklig *prima facie*-bevisning för att villkoren för att införa skyddsåtgärden enligt artikel 26.1 i GSP-förordningen är uppfyllda.

Artikel 10

Information om inledandet av en undersökning

1. Tillkännagivandet om inledande ska offentliggöras i *Europeiska unionens officiella tidning* och innehålla

a) en sammanfattning av de uppgifter som tagits emot samt ett krav på att alla relevanta uppgifter ska lämnas till kommissionen,

b) angivelse av den tidsfrist inom vilken berörda parter skriftligen får lämna synpunkter och uppgifter, för att sådana synpunkter och uppgifter ska kunna beaktas i undersökningen,

c) angivelse av undersökningsperioden, som normalt ska omfatta en tid på minst tre år omedelbart före inledandet av undersökningen; uppgifter om en tid som infaller efter undersökningsperioden ska normalt inte beaktas,

d) angivelse av den tidsfrist inom vilken berörda parter kan begära att höras av kommissionen,

e) angivelse av den tidsfrist inom vilken berörda parter kan begära att förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden ingriper.

2. Kommissionen ska underrätta de exportörer, importörer och intresseorganisationer för dessa som den vet är berörda samt förmånslandets företrädare och de klagande unionsproducenterna om att förfarandet har inletts och ska, med hänsyn tagen till skyddet av konfidentiella uppgifter, tillställa de kända exportörerna och myndigheterna i exportlandet den fullständiga texten till den skriftliga ansökan och på begäran även göra den tillgänglig för andra berörda parter. Om antalet berörda exportörer är mycket stort kan den fullständiga texten till ansökan i stället tillställas endast myndigheterna i exportlandet eller den berörda handelsorganisationen.

Artikel 11

Undersökning

1. Kommissionen ska inhämta alla uppgifter som den bedömer nödvändiga för att genomföra en undersökning.

2. Berörda parter kan lämna synpunkter skriftligen genom att skicka de relevanta uppgifterna till kommissionen. Synpunkterna ska beaktas om de är tillräckligt underbyggda. Kommissionen får kontrollera de erhållna uppgifterna med det berörda förmånslandet och alla berörda parter.

3. Parter som får frågeformulär i en undersökning ska ges minst 30 dagar för att besvara dem. Med hänsyn till de tidsfrister som gäller undersökningen kan en förlängning av trettiodagarsperioden beviljas under förutsättning att parten företer goda skäl härför, i form av särskilda omständigheter.

4. Kommissionen kan begära att medlemsstaterna lämnar uppgifter, och medlemsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att verkställa en sådan begäran.

5. Kommissionen kan anmoda medlemsstaterna att utföra alla nödvändiga kontroller och inspektioner, särskilt hos importörer, handlare och unionsproducenter, samt att utföra undersökningar i tredjeländer, under förutsättning att berörda ekonomiska aktörer ger sitt samtycke och att regeringen i landet i fråga har blivit officiellt underrättad och inte gör några invändningar. Medlemsstaterna ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att verkställa sådana anmodanden från kommissionens sida. Om kommissionen eller en medlemsstat begär det, ska tjänstemän från kommissionen bemyndigas att biträda medlemsstaternas tjänstemän vid fullgörandet av deras åligganden.

6. I de fall där antalet berörda parter, produkttyper eller transaktioner är stort får undersökningen begränsas till ett rimligt antal parter, produkter eller transaktioner genom statistiskt representativa stickprov som utförs på grundval av de uppgifter som är tillgängliga när urvalet görs, eller till den största representativa produktions-, försäljnings- eller exportvolym som rimligen kan undersökas inom den tid som står till förfogande. Ansvaret för det slutgiltiga urvalet av parter, produkttyper eller transaktioner som görs i enlighet med dessa bestämmelser om stickprov ligger hos kommissionen, men urvalet ska i möjligaste mån göras i samråd med de berörda parterna och med deras samtycke, under förutsättning att dessa parter ger sig till känna och lämnar tillräckliga uppgifter för att ett representativt stickprov ska kunna göras. Om beslut fattas om stickprovstagning och några eller alla utvalda parter brister i samarbetet och detta i betydande grad kan komma att påverka resultatet av undersökningen, får ett nytt stickprov tas. Om samarbetet fortsatt uppvisar avsevärda brister eller om det inte finns tillräckligt med tid för att ta ett nytt stickprov ska dock tillämpliga bestämmelser i artikel 13 gälla.

Artikel 12

Kontrollbesök

1. Kommissionen får genomföra besök för att granska handlingar hos importörer, exportörer, handlare, agenter, tillverkare, handelssammanslutningar och handelsorganisationer och andra berörda parter för att kontrollera de uppgifter som lämnats om produkter som kan kräva skyddsåtgärder.

2. Kommissionen kan vid behov utföra undersökningar i tredjeländer under förutsättning att berörda ekonomiska aktörer ger sitt samtycke, att företrädare för det berörda landets regering underrättas och att dessa inte motsätter sig undersökningen. Så snart berörda ekonomiska aktörers samtycke har erhållits bör kommissionen underrätta myndigheterna i exportlandet om namn på och adress till de ekonomiska aktörer som ska besökas och de datum som överenskommits.

3. Berörda ekonomiska aktörer ska underrättas om vilka slags uppgifter som ska kontrolleras vid kontrollbesöket och om alla uppgifter som kan komma att krävas vid sådana besök. Ytterligare uppgifter får begäras.

4. Vid undersökningar som genomförs enligt punkterna 1, 2 och 3 ska kommissionen biträdas av tjänstemän från de medlemsstater som begär detta.

Artikel 13

Bristande samarbete

1. Om någon berörd part vägrar att ge tillgång till eller på något annat sätt inte lämnar nödvändiga uppgifter inom föreskrivna tidsfrister enligt denna förordning, eller väsentligen hindrar undersökningen, kan positiva eller negativa slutsatser dras på grundval av tillgängliga uppgifter. Om det framkommer att någon berörd part har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter ska dessa lämnas utan beaktande och tillgängliga uppgifter kan användas. Berörda parter ska göras uppmärksamma på konsekvenserna av bristande samarbete.

2. Även om de uppgifter som lämnas av en berörd part inte är fullkomliga i varje avseende bör de inte lämnas utan beaktande, under förutsättning att eventuella brister inte är sådana att de gör det orimligt svårt att komma fram till en rimligtvis korrekt slutsats, att uppgifterna lämnas på ett korrekt sätt i god tid och är kontrollerbara och att parten har handlat efter bästa förmåga.

3. Om bevis eller uppgifter inte godtas ska den part som lämnat dem omedelbart underrättas om skälen till detta och ges tillfälle att lämna ytterligare förklaringar inom den fastställda tidsfristen. Om förklaringarna inte anses vara tillfredsställande ska skälen till att dessa bevis eller uppgifter avvisas lämnas ut och anges i de slutsatser som offentliggörs.

4. Om fastställanden grundas på bestämmelserna i punkt 1 och de uppgifter som lämnas i ansökan, ska uppgifterna, om det är praktiskt möjligt och med beaktande av tidsfristerna för undersökningen, kontrolleras genom hänvisning till uppgifter från andra oberoende källor som kan finnas tillgängliga, exempelvis offentliggjorda prislistor, officiell importstatistik och uppgifter om tullintäkter, eller uppgifter som andra berörda parter lämnat som ett led i undersökningen.

Dessa uppgifter får i tillämpliga fall inbegripa relevanta uppgifter som gäller världsmarknaden eller andra representativa marknader.

5. Om någon berörd part inte samarbetar eller endast delvis samarbetar så att relevanta uppgifter därigenom undanhålls, kan resultatet bli mindre gynnsamt för parten än om denne hade samarbetat.

Artikel 14

Akt

1. Om kommissionen i enlighet med artikel 28.2 i GSP-förordningen har inlett en undersökning ska den upprätta en akt. En akt ska innehålla uppgifter från medlemsstaterna, ett förmånsland, berörda parter och relevant information som har inhämtats av kommissionen, med vederbörlig hänsyn till konfidentialitetskraven i artikel 47 i GSP-förordningen.

2. Ett berört förmånsland och de berörda parter som har gett sig till känna i enlighet med artikel 11.2 har rätt att få tillgång till akten på skriftlig begäran. De får ta del av alla uppgifter i akten utom interna handlingar som upprättats av EU:s eller medlemsstaternas myndigheter och med vederbörlig hänsyn till konfidentialitetskraven i artikel 47 i GSP-förordningen. Dessa parter får bemöta uppgifterna, och deras synpunkter ska beaktas i den mån de är tillräckligt väl underbyggda.

3. Innehållet i akten ska uppfylla bestämmelserna om konfidentiell behandling i artikel 47 i GSP-förordningen.

Artikel 15

Möjlighet att bli hörd

1. Ett berört förmånsland och de berörda parter som har gett sig till känna i enlighet med artikel 11.2 har rätt att höras av kommissionen.

2. De ska skriftligen begära detta inom den tid som fastställs i tillkännagivandet i *Europeiska unionens officiella tidning* och visa att de verkligen kan komma att beröras av undersökningens resultat och att det finns särskilda skäl att höra dem muntligen.

Artikel 16

Involvering av förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden

1. Ett berört förmånsland och de tredje parter som har gett sig till känna i enlighet med artikel 11.2 får även begära att förhörsombudet ingriper. Förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden ska behandla frågor som rör tillgång till akten, tvister rörande handlingars sekretess, ansökningar om förlängning av tidsfrister och ansökningar om att bli hörd.

2. Om det hålls muntliga överläggningar med förhörsombudet för handelspolitiska förfaranden ska de berörda kommissionsavdelningerna delta i dem.

Artikel 17

Utlämnande av uppgifter

1. Kommissionen ska lämna ut uppgifter om de viktigaste omständigheter och överväganden som legat till grund för kommissionens beslut.

2. Uppgifterna ska lämnas ut skriftligt. De ska innehålla kommissionens slutsatser och ska återspegla dess avsikt att återinföra eller inte återinföra normala tullar enligt Gemensamma tulltaxan.

3. Utlämnande av uppgifter ska ske, med vederbörlig hänsyn till skyddet av konfidentiella uppgifter, så snart som möjligt och normalt senast 45 dagar innan kommissionen fattar ett slutgiltigt beslut om eventuella förslag till slutliga åtgärder, och i alla händelser i så god tid att parterna kan lämna synpunkter och synpunkterna kan beaktas av kommissionen. Om kommissionen vid den tidpunkten inte kan utlämna uppgifter om vissa omständigheter eller överväganden, ska dessa utlämnas så snart som möjligt.

4. Utlämnandet av uppgifter ska inte inverka på något beslut som därefter kan komma att fattas, men om ett sådant beslut fattas på grundval av andra omständigheter eller överväganden ska uppgifter om dessa lämnas ut så snart som möjligt.

5. De inlagor som lämnas efter ett utlämnande av uppgifter ska endast beaktas om de inkommer inom en tidsfrist som i varje enskilt fall ska fastställas av kommissionen och som ska uppgå till minst 14 dagar, med beaktande av hur brådskande ärendet är.

Artikel 18

Översyn

1. Så snart som normala tullar enligt Gemensamma tulltaxan har återinförts kan varje berörd part lämna en skriftlig begäran om återinförande av tullförmåner, med *prima facie*-bevisning för att de omständigheter som låg till grund för återinförandet av normala tullar inte längre föreligger. Unionsproducenterna kan lämna in en skriftlig begäran om förlängning av perioden för återinförande av de normala tullarna, med *prima facie*-bevisning för att de omständigheter som låg till grund för återinförandet av normala tullar fortfarande föreligger.

2. Kommissionen får se över behovet av återinförande av normala tullar enligt Gemensamma tulltaxan, närhelst den finner en sådan översyn motiverad.

3. Bestämmelserna i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla översyner av skyddsåtgärder.

Artikel 19

Denna förordning träder i kraft den tjugonde dagen efter det att den har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Denna förordning är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater.

Utfärdad i Bryssel den 10 september 2026.

På kommissionens vägnar
Ursula VON DER LEYEN
Ordförande